

A Doni Áttörés 75. évfordulója kapcsán

(Avagy apám, Horváth Ferenc tizedes, a kriptográfus)

Prológus: A Magyar Királyi 2. Honvéd Hadsereg Don menti áldozati emlékére, az 1943. évi „Doni Áttörés” 75. évfordulóján rendezett megemlékezésen vettem részt, január 12-én a budai várban. Előbb a Mátyás-templomban Bíró László római katolikus tábori püspök celebrált, katonai tiszteletadással egy csodálatos szentmisét. A történelmi zászlók selyme, a közösen elmondott imák, a püspökatyá prédikációja, a katonazenekar alaphangjából kirobbanó trombita szólások, az együtt elzengett egyházi és világi énekek engem elrepítettek a hófödte tajgára. Be se kellett hunyni a szemeimet, hogy lássam a torkolattüzek felvillanását. Halljam a mellett elhúzó Katyusák vijjogását. Érezem a becsapódások lökés hullámain. Lélekemelő, tudat formáló volt. Ha ott, akkor Nemzeti Imáink: - a Magyar Himnusz és a Boldogasszony Anyánk után - bárki zászlót bontva azt kiállja: „*Si Deus pro nobis, quis contra nos?*” („Ha Isten velünk, ki ellenünk?”) én azonnal követem.

Kilépve Mátyás-templom izzó hangulatából, a szeles Szentháromság tér mínuszai között dr. Szentváry-Lukács János történész tanárom, kollégám, barátom fogadott. Együtt indulunk a megemlékezés következő helyszínére, a Hadtörténelmi Múzeumba udvarára. Kevésbé közismert, hogy Ő és két társa készítette azt a, Mécs Károly által előadott 120 másodperces megemlékezést, melyet a Kossuth Rádió bemondója „*Így harcolt a magyar katona a nagy háborúban száz évvel ezelőtt.*” mondattal konferál fel naponta reggel 9 és délután 18 óra előtt néhány perccel. Ez a „*Hősök naptára*”, melynek célja, hogy bemutassa azokat a mostanra feledésbe merült magyar katonákat, akik "példát mutattak helytállásból, bátorságból vagy néha az önfeláldozásig terjedő bajtársiasságból". Elmondtam a séta közben az adjunktus úrnak, hogy a Nagy Háborúban többszörösen kitüntetett nagyapáim emléke miatt roppan fontos számomra ez a műsor, ha tehetem naponta mindkétszer is meghallgatom. „Az ilyen, a gyökereiket büszkén kutató, laikus honfitársaink részére készítettünk a hálóra a „DON-75”, eredeti FORTEPAN képekkel teletűzdelt emlékalbumot, mely a magyar királyi 2. honvéd hadsereg küzdelmének, helytállásának és a harcokban elesett katonáinak állít emléket. Az album nyitott, ha van eredeti leveled, levelezőlapod, fényképed, okiratod... szkenneld be, küldd el nekem és én beszerkesztem az aktuális napra, a többi közé!” – javasolta Sz. Lukács János barátom.

Ezek után, már kevésbé tudtam koncentrálni a HM HIM udvarán folytatódó megemlékezésre. Az ünnepi beszédet Vargha Tamás parlamenti államtitkár, miniszterhelyettes úr mondta. Nem lírai, hanem egy magasrangú kormánytisztviselőhöz illően racionális hangvételelű, jövőbe mutató és kellően rövid volt. A díszvendég egy a doni harcokat túlélő, 95 éves bácsika volt. Őt kerekesszékekben tolták be. Engem kicsit meglepett, a négy történelmi egyházból csak kettő képviselője jelent meg és mondott áldást. A kisebb „társaságok”, így a Puskás Tivadar Híradó Bajtársi Egyesület babérkoszorúját is, a szokásoknak megfelelően előre az emléktáblák egyike alá akaszthattam. Jobb is lett így, mert a nyílt terepen az zenekar hangos játéka elnyomta a koszorúzóknak nevének felsorolását.

A Szózat és a Magyar Takarodó trilláinak elhalkulása után már csak egy feladatom maradt, nemzeti színű emlékméceszt gyűjtani a Csáktornyáról a Don-kanyarba hősi halált halni, sanyarú fogságba kerülni, örökre megnyomorodni hurcolt zalai katonák helyőrségi-emlékpontjánál.

Dr. Szentváry-Lukács János történész és a szerző a HM HIM udvarán

A hősi halott zalai katonákra gondolva a helyőrségi-emlékpontnál

...és mind az, amit a megemlékezés kapcsán eszembe ötlött:

Apám, „titi-tati” baka kiképzést kapott 1933/34-ben a tényleges, egy éves katonai szolgálata alatt Kőszegen. A II. világháborúban aztán telefonos tizedes lett, a 17. ezred II. zászlóaljában. Ennek az alegységnek a „toborzási” központja az akkor néhány éve visszakapott Csáktornya volt. Ide vonult be 1942 nyarán apám bátyja, Horváth Gábor is, aki 9. hadosztály 17/II. hősi halottjaként a Donnál egy jeltelen sírban nyugszik. A családi tragédia miatt az 1943-as évben békén hagyták az apámat. *(Egy családból akkor még egy hősi halott is elég volt a hazának.)* Aztán 1944-ben, ahogy a „helyzet fokozódott”, 33 évesen apám is megkapta a SAS behívót az 1. Magyar Hadseregbe. Az első frontra indulást egy hatalmas blöffel úszta meg. Mivel a vártnál többen tettek időre eleget a behívóparancsnak, néhány a kontingens fellettit hazaengedtek. A behívottakat nőtlen és nős csoportra bontották, majd az utóbbiak mind-egyikének az atyáskodó sorozó tiszt egyetlen kérdést tett fel: „Téged fiam, hány gyerek vár otthon vissza?” Az akkor már nős, de gyermektelen apám pillanatok alatt felfogta, hogy senkinek semelyik rendelkezésre álló iratában a gyermekeiről egy betű sincsen, Pest meg olyan messze van Csáktornyától, mint „Makó Jeruzsálemtől”. *(Ő akkor még nem tudta, hogy ebben az aforizmában Makó egy személynevet, nem egy város nevét jelenti.)* Szóval apám, a különben nagyon is törvénytisztelő, szemrebbenés nélkül bement: „Alázatosan jelentem: **Három**”, „Ilyen fiatalon?” – kérdezte a főhadnagy. „Alázatosan jelentem: **Igen. Igyekeztem**”, „Akkor nem rukkolsz be! Reggel hazautazol haza a családotodhoz.” „Értettem!” Apám azon az éjszakán, saját bevallása szerint nem sokat aludt. Remélte, hogy az ismerős, frontra induló haverok nem köpik be, de mi lesz, ha részleteket kérdeznek. Ő 1911-ben született. Volt egy öccse 1923-ból és két öccse *(az ikrek)* 1925-ből. Minden adatukat ismerte. Úgy határozott, hogy 10 évvel megfiatalítja őket, így semmilyen hazugságon nem tudják megfogni. 22 és 24 éves korában miért ne születhettek volna Nemestördemícen gyermekei. Éjjel nem köpött senki. Reggel nem volt újabb „kihallgatás”. Így aztán apám első háborús katona vonatja nem Ukrajna felé, hanem vissza, Badacsony felé vette az irányt.

Itt kötelességem megjegyezni, hogy ezzel a titkos „átkódolással” apám megtette az első potenciális lépést ezen kis karcolat megszületéséhez. *(A valós „lépés” persze még messze volt. Közel négy évet kellett rá várniuk, hogy elinduljanak a születésemhez vezető úton.)*

Mint közismert, 1944-ben a „helyzet tovább fokozódott”. A következő SAS-nál csak a bakancs méretét kérdezték, és már robogott is a vonat a Kárpátok felé. A családdal, vagyis későbbi Édesanyámmal egyetlen kapocs a postai levelezés maradt. Várhatóan az I. világháborút megjárt nagyapa történeteiből apám tudta, hogy a frontkatonák hazaküldött „tábori levelezőlapjait” erősen cenzúrázzák. Az alakulatról, létszámáról, helyzetéről *(halottakról, sebesültekről)*, elhelyezkedéséről *(ország, város, falu)* tilos volt írni.

Az első levelek a frontról hasonlóak lehetettek:

„Drága Feleségem!

A koszt ízletes. Én jól vagyok. Remélem te is? Sokat gondolok Rád.

Szerető férjed: Horváth Feri a vasgyúró.”

Az alápontozott *(itt, nyomtatási okból aláhúzott)* betűkből kiolvasható volt a zászlóalj állomáshelye: **TATÁRHÁGÓ**. *(Még jó, hogy a cenzor nem ismerte alig 65 kilós apámat.)*

A napok, hetek múlásával a levelek líraibbak lettek. A kódolás maradt: Tatárhágó.

„Drága egyetlen Mariskám.

Nagyon sokat gondolok Rád. meg az otthoniakra is. Hogy vagytok. Hála az isteni gondviselésnek én eléggé jól. Éjszakánként nagyon hiányzol. Szerető férjed. Feri.”

(Kötelességem megjegyezni, hogy a pont, mint egyetlen írásjel, az elterelést is szolgálta. Apámnak jó volt a helyesírása. Mivel balkezesnek született. Anno Tördemicen, a Laskó tanító úrnál a „balogoknak” egy órával korábban kezdődött a tanítás. Nádpálcával szoktatták rá a „latrokat”, hogy a „szépkezűkkel” írjanak. Ez Apámnak, saját visszaemlékezése szerint évekig is eltartott. A kalapácsot és a kést még idős korában is bal kezében tartotta. Így, aztán a hosszú átszoktatás közben megtanulhatta a helyesírást is.)

Előnyomtatott tábori postai levelezőlap

Ahogy a „helyzet tovább fokozódott” a cenzoroknak is puskát kellett fogni, ezért bevezették az „Előnyomtatott közleményes tábori postai levelezőlapot” (Itt *csak* nyelvet lehetett aláhúzni, majd a másik oldalon alá lehetett írni!) Még jó, hogy valaki megtalálta a kilenc nyelvű I. világháborús nyomdai kliséjét, így már csak a használatban lévő „címodal” másik felére kellett azt nyomtatni.

Bélyegmúzeum segítségével így már rekonstruálhattam Apám egyik előnyomtatott lapon kódolva megírt virtuális levelét. A szövegből a bennfentesek könnyen kiolvashatják a **TÖRÖKMEZŐ**-t. (Mi a kódolásra a „Photo shop” -ot használtuk. A fronton a „bakáknak” csak ceruzájuk volt, a mi túl nagy pontokat írt volna a nyomtatott szöveg betűi alá. Ezért Apám a varrótűjével „kódolt”. Emlékszem ifjúkoromban én is alkalmaztam ezt a technikát a szerelmi levelezésben.)

Szeretném hangsúlyozni, hogy szüleim hat elemi végeztek. A kódolást a frontra indulás előtt kellett egyeztetniük. (Talán gyakorolták is?) Mivel térképük biztosan nem volt, a névből a földrajzi helyet már a szomszéd dr. Kéthelyi főgimnáziumi igazgató úr „dekódolta”. A második esetben azzal a megjegyzéssel, hogy a „rugalmas elszakadás” megkezdődött.

Amikor kineveztek a Puskás Technikum igazgatójának, apám elmesélte: „Dr. Kéthelyi főgimnáziumába tanult a Dreher Sörgyár tulajdonosának a fia is. Ezért minden héten hoztak a méltóságos úrnak egy láda sört. Kár, hogy a Ferencvárosban nincs sörgyár, így nekem senki nem fog a buta fia átengedése céljából sört hozni.” Megvigasztaltam, hogy itt, az Ipar utcában van a Zwack Gyár. Ha valami csoda folytán valamelyik Zwack unoka távközlési technikus szeretne lenni, akkor biztosan feláron kapjuk az unikumot. *(Eddig, ez nem következett be.)*

Epilógus: A fenti levelezésből egyértelműen kiviláglik a család genetikai kódja. Apám fia, vagyis én is „tititáti” őrmester, majd villamosmérnök-informatikus, idősebb unokája gazdasági-informatikus, fiatalabb unokája műszaki-informatikus PhD lett. *(Utóbbi valóban vasgyűrő.)*

Budapest, 2018. január 12. (A Doni Áttörés 75. évfordulóján.)

Dr. Horváth László Ferenc alelnök
Puskás Tivadar Híradó Bajtársi Egyesület
a Híradó Tagozat tagja